THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
Published by
JOURNAL PUBLICATIONS OF TORONTO, LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST - Telephones: TRINITY 6830-6831
NATHAN FRIEDLAND, President.
Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents.
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913.

ALLIED PRINTING TRADES UNION LABEL COUNCIL TORONTO, ONT. 25

וועלכער חורבן איז גרעסער?

ווייגען נאך ביז היינט אידען אויף די תינוקות של בית רבן, וועלכע זענען אומגעקומען אין דער צייט פון חורבן. לייענט מען די באשרייבונגען און מען ווייגט אויף דאס אומשולדיג פארגאסען בלוט פון קליינע אומשולדיגע קינדערלאך, און ווייגענדיג, פרעגט מען זיך: פארוואס זענען אומשולדיגע קינדערלאך אומגעבראכט געווארען, אין וואס איז זייער שולד באשטאנען, פארוואס האבען זיי געדארפט געבען זייערע יונגע לעבענס, זיי האבען דאך נאך קיין צייט ניט געהאט צו זינדיגען?

אויב עס געפינען זיך מענשען, וועלכע ווייגען אויף יענעם חורבן, דארף מען יאמערען און קריעה רייסען אויף דעם חורבן פוילען.

אט וואס די אידישע טעלעגראפען אגענטור דערצעהלט פון דעם אידישען חורבן אין פוילען, שרייבענדיג פון וואַרשא:

"א שווידערליכע באשרייבונג ווי אזוי אידישע יתומים ווערען פארקויפט אין די אידישע גאסען צוליעב דער שרעקליכער נויט, וואס הערשט צווישען דער דארטיגער אידישער באפעלקערונג איז איצט פארעפענטליכט געווארען אין איינע פון די היגע פוילישע צייטונגען. איין צייטונג שרייבט, אז קליינע אידישע קינדער ווערען פארקויפט אין די גאסען, קראכמאלנא, סמאטשא און אנדערע אידישע גאסען.

"לויט דעם זעלבען באריכט, איז אויף סמאטשא גאס נומער 25 גע־שטאנען אן ארימע אידישע פרוי מיגדעל גומשטאט, און האט איבערגע־לאזען א קליינע יתומה'לע. איהר מאן, דער אלמן, וועלכער האט דאס קינד ניט געקענט האלטען, האט איינגעארדענט אן "אקשען" צו פארקויפען דאס קינד. ער האט זיך ארויפגעשטעלט אויף א קאסטען און האט אויסגערופען:

"פינף זלאטעס א חודש פאר דאס קינד. ווער גיט מעהר?"

"אזוי האבען זיך די ביישטייענדע געדונגען ביז צום סוף האט איי־נער אפגעקויפט דאס קינד פאר צעהן זלאטעס א חודש. וואס וועט געשאלט ווערען דעם פאטער. דער קויפער האט דאן צוגענומען דאס קינד און עס אוועקגעזעצט נעבען וואַרשאווער בית עולם, וואו עס בעטעלט נדבות".

וואס פילט מען ווען מען לעזט אזא פאסירונג? צו וועלכער מדרגה האט א פאטער געדארפט ארונטערגידערען צו פארקויפען זיין אומגליקליך יתומה'לע צו א בעטלער באנדע, עס זאל ליגען אין שמוץ פון בעטלעריי און פארבלייבען אויף אייביג א בעטלערין? פריהער א גאסען־קינד, און ווען עס וועט דערלעבען אויסצואוואקסען, צו זיין א גאסען־פרוי.

אין צייט ווען ירושלים איז באלאגערט געווארען, דערצעהלט די גע־שיכטע, האבען אידישע מוטערס געגעסען די טויטע קערפערס פון זייערע, פון הונגער געשטארבענע, קינדער. —

דאס איז דאך אבער ניט אזוי שווידערליך ווי פארקויפען א לעבעדיג קינד צו מאכען עס פאר א קריפעל אויפ'ן גאנצען לעבען.

אויב מען דארף ווייגען אויף דעם, וואס עס האט פאסירט מיט באלד צוויי טויזענט יאר צוריק אין ארץ ישראל אין א פרימיטיווער עפאָכע, דארף די גאנצע וועלט אויפגעטרייסעלט ווערען פון צער און יסורים ווען אין צוואנציגסטען יארהונדערט, ווען מענשען באדען זיך אין לוקסוס אין רייכטום, דארף א איד פארקויפען זיין קינד צו פארקריפלען עס אויפ'ן גאנ־צען לעבען.

דאס איז דאך אבער ניט קיין איזאלירטער פאל, און דאס האט דאך ניט פאסירט אין ווילדען אפריקע, צווישען אפגעשטאנענע מענשען שבטים, נאר אין א ציוויליזירטען לאנד, פאר די אויגען פון דער גאנצער וועלט.

דאס האט דאך פאסירט אין א לאנד, וואו גלחים פרעדיגען פאנראַ־מען אויף אידען גאנץ פראנק און פריי.

דערצעהלט אויך די אידישע טעלעגראפען אגענטור, אז אין דעם שטעדטעל ראפאלאווקע, וואליגער קרייז, איז דער גלח פון שטעדטעל ארויסגעקומען אין דער קידבע, לעצטען זונטאג, מיט א דרשה אזוי צו זאגען:

"די אידען האבען אומגעבראכט יעזוס'ן און זיי ווילען אומברענגען אלע קריסטען".

דער גלח האט דערצעהלט זיינע פאנאטישע צוהערער, אז אים איז געלונגען זיך אריינצו'גנב'ענען אין סאוויעטען־פארבאנד, און האט דארטען געזעהן, אז אלע סאוויעטישע קאמיסארען זענען אידען, און אז די אידען אין פוילען דריינען זיך צו טאן אין פוילען דאס, וואס זיי האבען געטאן אין אלטען רוסלאנד. דאריבער, אין נאמען פון קריסטענטום, און אין נאמען פון פוילישען פאטריאטיזם, מוז מען זיך באפרייען פון די אידען, ווייל זיי זענען שונאים פון פוילען.

איז מעגליך פאר אידען צו לעבען אין געדייען אונטער אזעלכע פאַ־גראָם העצעם?

מען קען ענטפערען אויף דעם אז דאס האט געטאן אן איינצעלנער גלח. א קריכע, וועלעכער טרעפען דעם קאמוניזם, און ניט געפינענדיג קיין אנדערע קעפ, האט ער עס ארויפגעוואָרפען אויף אידישע קעפ. לייענט מען אבער איבער איין עקזעמפלאר פון דער "נאָ־וואַא וואַרשאווסקא". דער אָרגאן פון דער פוילישער אנטיסעמיטישער נאַ־ציאָנאל דעמאָקראַטישער פארטיי, און עס ווערט קלאר, אז גיפט און גאל ווערט פארשפרייט געגען אידען, אז דאס אידישע לעבען אין פוילען איז איין גרויסע גיהנום מאטערניש.

פארגינט זיך די דערמאנטע צייטונג צו באשולדיגען די אידען אין נים מער אין ניט ווייניגער, אז זיי, די אידען זענען שולדיג אין דעם איצטי־גען שווערען עקאָנאָמישען צושטאנד אין פוילען. און דאריבער איז די איינ־ציגע "לאגישע" לייזונג פון דער פראבלעם, פטור ווערען פון די אידען, און דער עקאָנאָמישער קריזיס איז פאראיבער.

וואלט מען נאך געקענט מיינען, אז דאס איז די שטעלונג פון יחידים אנטיסעמיטען און אנטיסעמיטישע צייטונגען. אין מען קען דאך ניט דער־וואַרטען, אז פראָפעסאָרען אנטיסעמיטען זאלען זיך דערקלעהרען אין ליבע צו אידען. דערפאר אבער איז די באצייהונג פון דער אפיציעלער פוי־לען, דאס היינט, פון דער רעגיערונג, אן אנדערע, א מער מענשליכע צו דער אידישער באפעלקערונג.

זייסט מען דאך שוין לאנג ווי גוט און וואויל די פוילישע רעגיערונג באהאנדעלט די אידען און פון דער פעדעראלער רעגיערונג לערנען זיך די לאקאלע רעגיערונגען.

אזוי האט דער לאדזער וואיעוואדא (גובערנאטאר) אנולירט די סובסידיע, וועלכע די לאדזער שטאדט־פארוואלטונג האט ביז איצט געגע־בען פאר די אידישע קינדער שולען און פאר די אידישע אוועזנס־קורסען.

די סובסידיע האט באדייטענד געהאלפען אין דער אויפהאלטונג פון די שולען און יעצט, אהן דעם, וועלען זיי זיך מוזען שליסען. דאס איז גע־ווים די אבזיכט פון וואיעוואדא.

איז דען א וואונדער וואס א פאטער פארקויפט זיין יתומה'לע צו בעט־לער אום אליין צו האבען מיט וואס זיך צו דערנעהרען, כאטש די נשמה אויפהאלטען, און דאס זאל לעבען, וועלכער לעבען עס זאל ניט זיין, ווייל דאס יעצטיגע לעבען איז שוין סיי ווי סיי ערגער איידער דער טויט.

א שווידערליכער חורבן קומט פאר אונזערע אויגען. דאס איז חורבן פוילען. א סיסטעמאטישער חורבן. א סיסטעמאטישער צושטערונג פון דעם אידישען ישוב אין פוילען מיט דער שטערבונג צו פארניכטען.

זעלבסטמארד-עפידעמיע צווישען אידען אין אפריקע

(א בריעף פון יאהאניסבורג)
פון ב. אלמוני.

דער קריזיס וואס האט אנגעגריפען די גאנצע וועלט האט זיך אויך פארקלי־בען אין דרום אפריקע. דאס לאנד וואס איז בין מיט איינינע יאהר צוריק געווען א שפע פון פרנסה פאר יעדען, וואוהין נאנץ ליטע, פון יעדען שטאדט און שטעדטעל, האט געשטראמט זובענדיג אן אויסלייי־זונג פון דער היימישער שטעדטעלדיגער נויט — דאס לאנד פון גאלד און דימאנ־טען לעבט איצט איבער א שווערען קרי־זיס און די ארימקייט איז נשווארען אן אפטער גאס אין פיעל אידישע הייזער. לעצטענס האט שוין דערגרייכט אזוי־ווייט, אז דער קריזיס האט שוין ארויס־געריסען עטליכע קרבנות פון די אידישע רייהען.

די ארטיגע פרעסע, וועלכע פאר־שווייגט דעם קריזיס און האלט יעדען טאג אין אנווייזען סמנים פון קומענדיגער פראספערעטי, מאכט ניט קיין טומעל פון די אפטע זעלבסטמארד פאלען. אין דער כראניק וועט איהר נאר טרעפען עטליכע ווערטער, אז דער און דער איז געפונען געווארען טויט, די סיבה — פינאנציעלע זארגען און שא, שטיל.

פאר דער לעצטער צייט האבען דא געטראפען פיער אידישע זעלבסטמארד פאלען, וועלכע האבען אונז בולט ארויס־געוויזען, אז די נויט איז צווישען די הי־נע אידען געווארען זעהר גרויס און די געפאהר פון א זעלבסטמארד עפידעמיע איז שטארק.

דער איד אויף יענער זייט ים, וועט זיך געווים וואונדערען און ניט וועלען גלויבען, ווי אזוי א שטייגער קען עס גע־מאלט זיין א נויט צווישען דרום אפריקא־נער אידען אין דער צייט ווען יעטווידער הערט און לייענט אין די צייטונגען פון די גרויסען סומען געלטער וואס אפר־קאנער אידען גיבען סיי אויף פאלעסטינע און סיי אויף אנדערע אויסלענדישע הילפס צוועקען; ווי אזוי קען עס געמאלט זיין, אז א לאנד וואס שטיצט אזוי פיעל די נויט אין אויסלאנד זאל ניט קענען פארזארגען די איינענע נויט?

אט די פראגע איז טאקע לעצטענס דא אין אפריקע אויך אויפגעוועקט גע־ווארען. מען האט אנגעהויבען אויסרופען דעם לאזונג פון "טשאריטי בעגינס עט האם" (ד. ה. דער אייגענער ארימאן איז בילכער). אויף אן אוועזנס וואס די היגע "באארד אוו דעפיוטיס" (ועד הקהלות) האט צוזאמענגערופען די חשובי העיר מיט דעם צוועק אנצוהויבען א קאמפיין אויף שאפען א פאנד פון דרייסיג טויזענד פונט, די חכנסה פון וועלכען זאל דעקען דעם בודזשעט פון דער אינסטיטוציע וואס רעפרעזענטירט דעם היגען אידען כלפי פנים און כלפי חוץ, האט זיך ארויסגעווי־זען, אז די באַרד אוו דעפיוטיס, דער ראש פון היגען אידענטום, ליידט פון גרויס געווען — טויזענטער, צעהנדליגער און הונדערטער טויזענטער געהען ארויס פון לאנד און די אָרטיגע נויט ווערט ניט גע־לינדערט אויף א האָר.

דער דרום אפריקאנער איד, מעג מען מיט רעכט זאגען, האט א זעהר ווארימע הארץ, ער גיט פון דער פולער האנט, אבער זיין געבען איז מעהר צו לינדערען דעם וועה־געשריי פון אויסלאנד אין דער צייט ווען צו דער איינענער קוועלענדיגער נויט הערט מען זיך וועניג צו.

אט דער טרויעריגער פאקט פון אי־זער היגער פילאנטראפיע פארם, פון דער איינענער נאכלעסיגקייט, איז געוויסער מאסען שולדיג אין דער נויט וואס האט טויעס (עס איז א פאקט, אז ווען ניט זיך פארקליבען אויך צווישען אונז דא און געגומען באדראהען פיעל פון די געגומען באדראהען פיעל לעבענס אין אי־ינצעלנע יחידים וואלטען אינסטיטוציעס געמוזט אונטערגעהן), אבער די זאך בלייבט ווי זיין, אז די באַרד אוו דעפיוטיס, ליידט פון גרויס געווען — טויזענטער, צעהנדליגער און הונדערטער טויזענטער געהען ארויס פון לאנד און די אָרטיגע נויט ווערט ניט גע־לינדערט אויף א האָר.

דער דרום אפריקאנער איד, מעג מען מיט רעכט זאגען, האט א זעהר ווארימע הארץ, ער גיט פון דער פולער האנט, אבער זיין געבען איז מעהר צו לינדערען דעם וועה־געשריי פון אויסלאנד אין דער צייט ווען צו דער איינענער קוועלענדיגער נויט הערט מען זיך וועניג צו.

אט דער טרויעריגער פאקט פון אי־זער היגער פילאנטראפיע פארם, פון דער איינענער נאכלעסיגקייט, איז געוויסער מאסען שולדיג אין דער נויט וואס האט טויעס (עס איז א פאקט, אז ווען ניט זיך פארקליבען אויך צווישען אונז דא און געגומען באדראהען פיעל לעבענס אין אי־ינצעלנע יחידים וואלטען פיעל פון די לעבענס אין אי־

אוועגט און גליק

פון מרים ארלאוו.

צווישען די בערג האבען שטנ'לאך גרויע
זיך טיף אין די טאלען געשפרייט,
דא טונקעלע, דא דורכזיכטיג־בלויע,
אין גוסס'ן שיין וואס פארגעהט.

אין טיפען און בלויען אונענדליכען רוים,
בין־השמשות'דיג, גרויליך־קיהל,
האט זיך געוועבט פארגאנטיגער טרוים
און סודות געבראכט אזוי פיעל . . . .

טרויעריג צוצויגען געוואיעט שאקאלען,
געשריען היינעם מיט אימה אין קול,
דאס האבען זיי ערגען א קרבן באפאלען
צווישען די סקאלעס, באַרג אָדער טאַל.

פארשפעטיגט א פויגעל, רוישיג געפלויגען
אין הימעל, וואס האט זיך גערויטעלט,
האבען זיך לידער פארבענקטע געצויגען,
פון וויטען די קלאנגען געקייטעלט.

אין הויף האט לוסטיג א שייטער געברענט,
מיידלאך, בחורים — אין קרייז ארום פייער
געזונגען, געטאנצט, געפלאכטען די הענט,
דערנאך — זיך צולאפען צום היי אויפ'ן שייער.

פארשטארבען דער שייטער, דער שייער לעבט אויף,
די יונגווארג האט זיך אויף די סנאפעס פארקליבען,
פון הינטער'ן באַרג די לבנה געהט אויף,
און איבער'ן שייער — הענגען געבליבען.

די תורה אויפן וואנדער וועג

פון הרב ישראל הלוי הורוויץ.

הרב הורוויץ

מיט א פיר יאר צו־ריק בערך, ווען איך בין געווען אין בער־לין וועגען פאמי־ליען אנגעלעגענהיי־טען, האב איך זיך דארט געטראפען מיט מיין אלטען רב'ן הרב הגאון משה מרדכי עפ־שטיין, דער מנהל און ראש ישיבה אין סלאבאדקע.

אין בערלין איז ער געווען אויף זיין וועג קיין ארץ ישראל. אין חברון האט געזאלט פארקומען די חתונה פון זיין בן יחיד, און ער האט געווארט אין בערלין אויף זיין פרוי, וואס האט גע־דארפט אנקומען, כדי צוזאמען זאלען זיי אפפאהרען קיין חברון.

הרב משה מרדכי האט געפאלאנט דארטען זיך צו באוועגען. טאקע אלס ראש ישיבה אין חברון, פון זיינע רייד מיט מיר, האב איך ארויסגעזעהן, וואס פאר א געוואלדיגער רים אין זיין לעבען דער באשלוס איז געווען. זעהר שווער איז איהם געווען זיך צושיידען מיט דער סלאבאדקער ישיבה, דער פומבדיתא פון גלות, און מיט די תלמידים, וואס אויף פיעלע פון זיי האט ער געלעגט גרויסע האפענונגען, אז פון זיי וועלען אויסוואק־סען גאונים וחכמים בישראל. כאטש פון צווייטען צד, איז דער ענין פון מרביץ תורה זיין אין ארץ ישראל, אויך ניט גע־ווען קליין אין זיינע אויגען.

דער דאזיגער שריט זיינער האט ארויסגערופען פיעל אויפרעגונג און כייז בלוט צווישען די אידען פון סלאבאדקע, באזונדערס צווישען די תלמידים פון דער ישיבה, וועלכע האבען זיך געפיהלט גע־קריווידעט, וואס דער רב פארלאזט זיי. דער ארגאן פון דער אמעריקאנער פרע־סע.

אבער הרב עפשטיין האט נאך גרע־סערע האפענונגען געלייגט אויף דער ישיבה אין חברון און האט זיך געמאלט פאנטאזיעס וועגען דעם אויפבוי און וואוקס פון דער ישיבה אין חברון, וואס זאל ווערען א מרכז התורה פאר'ן וועלט יודענטום. ער האט געזעהן ווי מכל קצות הארץ קומען יונגע און פעהיגע בחורים צו לערנען, ווי א דאנק זיי קומען אויך זייר ערע משפחות צו באוועגען זיך אין ארץ ישראל. ווי רייכע טאטעס קומען פון עקען וועלט אויסצוקלייבען פאר זייערע טעכ־טער חתנים למדנים מבני הישיבה.

ער האט אין זיין פאנטאזיע געזעהן ווי ניט נאר ווערט א דאנק הרב ישיבה אויפגעבויט די היילינע שטאדט חברון, ווי חברון ווערט פארוואנדעלט אין א נייער יבנה, אושע טבריה און ארץ ישראל, נאר ווי א נייער אידישער ישוב ווערט אין זכות פון חברון אויפגעבויט, אין נגב יהודה, און ווי פון חברון געהט ארויס תורה צו באלייכטען די פארשטויסענע און פארוואנגעלטע אידישע קבוצים איבער נאר דער וועלט.

און דער גרויסער קברניט האט ניט געוואוסט פון דעם גרויסען אומגליק, וואס אין דאן געשטאנען הינטער זיינע פלייצעס.

ניט געזעהן האט ער ווי די אראבי־שע בעסטיעס שארפען חלפים פאר דאס שעהנסטע און בעסטע, וואס מיר פאר־מאגען.

באנייסטערט מיט'ן געדאנק פון בנין הארץ ובנין התורה איז ער געזעסען אין בערלין און האט זיך באמיהט צו שאפען געלט מיטלען פאר סלאבאדקער ישיבה.

און איך קען מיט דריישסקייט זאַ־גען אז לא זזה ידו מתוך ידי, האבען בייי האנט האב איך איהם מיטגעהאלפען אר־מעטום, וואו ער האט זיך געקעהרט. און א באדייטענדע סומע איז דארט טאקע געשאפען געווארען פאר דער סלאבאדקער ישיבה.

בערלין האט דערווייל אויסגענוצט די געלעגענהייט אריינצוכאפען א וואָרט תורה פון דעם למדן און גדול בתורה.

אין ווינער ראבינער סעמינאר, אין שפיץ פון וועלכען עס איז געשטאנען דער בערלינער ראבינער און פרעדיגער, דר. מאיר הילדעסהיימער, איז געווען הרב ר' משה מרדכי עפשטיינס א תלמיד אלס ראצענט פון תלמוד און פוסקים, דר. יחיאל ווייגבערג.

דר. ווייגבערג האט זיך באמיהט און געפועלט ביי הרב משה מרדכי, אז ער זאל געבען א שיעור אין תלמוד פאר די סטו־דענטען פון סעמינאר און פראָמינענטע לומדים פון שטאדט אלס נעסטס.

דער שיעור איז איינגעארדענט גע־וואָרען, מיט פאָמפּ. ווי דייטשען קענען. דאס גאנצע ביסעל לומדות, וואס בערלין פארמאגט איז זיך דאן צוזאמענגעקומען אויף ארטיקלערי שטארבסע, 31. אין דעם זאל פון ראבינער סעמינאר, סיי די תלמידים, סיי די נעסט האבען געשפאנ־טע אויסגעהערט די פלפודיגע עמקות פון זיין שעיור.

און נאכדעם ווי ער האט פארענדיגט דעם שיעור האבען זיך אָנגעפאנגען וויכוחים, דאס וואס ווערט אָנגערופען אין ישיבה לשון "ריידען אין לערנען" מיט אזא היץ אין בדען זיינען די וויכוחים גע־פיהרט געווארען, אז מען האט פארגעסען אז מען געפינט זיך אין דער פארגוויאיש־טער דייטשער רעזידענץ, און מען האט נעקענט מיינען, אז מיר געפינען זיך אין טעלז, וואלאזשין. אדער אין אנדערע מקומות התורה אין ליטע.

אָפּגעפאָהרען אין הרב משה מרדכי עפשטיין פון בערלין קיין חברון מיט א הארץ מלא צער ושמחה, ער האט זיך גע־פרעהט אויף דער הייליגער ארביט, וואס איהם שטעהט פאר אין חברון, אויך זיין פערזענליכע שמחה. פון זיין זוהנס חתונה, האט געפרייט זיין הארץ, וואס איז פון צווייטען זייט צוריסען געווארען פון צער איבערצולאזען זיינען באליעבטע תלמידים און זיין באליעבטע ישיבה.

צוזאמען מיט הרב עפשטיין איז אין בערלין געווען דער ריטאווער רב, רב שמואל פונדלער. ער איז אויך געפאהרען מיט איהם קיין ארץ ישראל, און צוזאמען האבען די צוויי תלמידי חכמים געפאלאנט נאך אן אויפטו פאר מרביץ תורה זיין אין ארץ ישראל.

דער ריטאווער רב האט געזאלט פארבלייבען אין תל אביב, וואו זיי האב־בען געזאלט גרינדען א קיבוץ פון אברכים, וואס נעהען ארויס פון חברונער ישיבה, און ווילען זיך ווידמען ווייטער ווייטערע השלמה אויפ'ן תורה געביט.

אָנפיהרען מיט דעם דאזיגען קיבוץ האט געזאלט טאקע דער ריטאווער רב, א טיפער מוסר טעארעטיקער און למדן.

פאר זייער אָפּפאָהרען קיין ארץ ישראל האבען ביידע, הרב ר' משה מרדכי עפשטיין און הרב ר' שמואל פונד־לער אָפּגעגעבען מיט מיר, אז זייענדיג אין אמעריקע זאל איך העלפען דער חברונער ישיבה, און הרב משה מרדכי האט אפילו געשריבען צו דער ניו יארקער קאָמיטע, אין שפיץ פון וועלכער עס שטעהען די באקאנטע אידישע נגידים און בעלי צדקה, די ברידער שיף, זיי זאָלען מיר שיקען אן איינלאדונג צו קומען לטובת דער חברונער ישיבה.

ניט אזוי שנעל האב איך באקומען די וויזע. דער אמעריקאנער קאנסול אין בערלין איז ניט אומזיסט באצייכענט גע־וואָרען פון אן אמעריקאנער אריסטא־קראטקע, אז ער "פאסט זיך בעסער אין א שוסטער ווערקשטאט". און בלויז ווען ער איז אריבער געפיהרט געווארען פון בערלין אין דרעסלין, האב איך גלייך אויף מארגען באקומען מיין וויזא.

דערווייל זיינען די צוויי רבנים שוין אָפּגעפאָהרען קיין ארץ ישראל מיט־פיהרענדיג מיט זיך דרויסען האפענונגען און טיעפע בענקשאפט.

ווי איך האב געהערט האט דער רי־טאווער רב זיך אומגעקעהרט פון ארץ ישראל צוריק צו זיין רבנות אין ריטאוו, אבער זיין פלאן האט ער ניט אויפגענע־בען, און עפעס ווערט נאך יעצט געטאן, אום צו פארווירקליכען איהם.

באקומענדיג די וויזע, בין איך גע־קומען קיין פוילען זיך געזעגענען מיט דער פאמיליע, בין איך צוגעפאָהרען אין גראדנע זיך געזעגענען אויך מיט הר"הג ר' שמעון שקאָפּ.

און אויך דא האב איך געטראפען א מען התורה, וואס גרייט זיך אין וואנדער וועג.

ר' שמעון שקאָפּ האט מיך געבעטען, אפשר איז מעגליך פאר מיר צוצוואונדערען, ווייל די ישיבת ר' יצחק אלחנן אין ניו יאָרק האט איהם איינגעלאדען צו האל־טען דארט שיעורים פאר א צייט, און זייענדיג אין אמעריקע וועט ער דערווייל זוכען חילף פאר דער גראדנער ישיבה.

קלויבט ער זיך צו פאָהרען און ער וואלט שטארק געוואלט מיר זאָלען פאָהרען צו־זאמען.

איך האב איהם דערקלעהרט, אז כאטש איך וואלט עס געוואלט נאך שטארקער פון איהם, קען איך אבער מיין רייזע ניט אפלייגען, ווייל איך האב שוין געלאזט וויסען אין ניו יארק צו דער קאָ־מיטע, מיט וועלכער שיף און וועלכען טאג איך קום קיין ניו יארק און זיי וועל־לען מיך דארט זיכער אָפּווארטען.

אין עטליכע מאָנאטען ארום, ווען איך בין שוין געווען דא, איז הרב שמעון שקאָפּ אנגעקומען קיין ניו יארק. מיט איהם זיינען געקומען נאך צוויי רבנים.

דעם רוישם וואס ר' שמעון האט גע־מאכט אין ניו יארק אין דער ארטאדאקסי־שער וועלט בכלל און צווישען תלמידים בפרט, לאזט זיך ניט פארגעסען עד היום.

דער בראדווייי סענטראל האָטעל, וואו ר' שמעון שקאָפּ איז איינגעשטאנען איז פארוואונדערלעך געווארען אין א צענ־טער פאר גאונות און לומדות פון דער ניו יארקער עפיהרט געווארען פון בערלין אין דרעסלין, האב איך גלייך אויף מארגען באקומען מיין וויזא.

דערווייל זיינען די צוויי רבנים שוין אָפּגעפאָהרען קיין ארץ ישראל מיט־פיהרענדיג מיט זיך דרויסען האפענונגען און טיעפע בענקשאפט.

ווי איך האב געהערט האט דער רי־טאווער רב זיך אומגעקעהרט פון ארץ ישראל צוריק צו זיין רבנות אין ריטאוו, אבער זיין פלאן האט ער ניט אויפגענע־בען, און עפעס ווערט נאך יעצט געטאן, אום צו פארווירקליכען איהם.

באקומענדיג די וויזע, בין איך גע־קומען פון פוילען זיך געזעגענען מיט דער פאמיליע, בין איך צוגעפאָהרען אין גראדנע זיך געזעגענען אויך מיט הר"הג ר' שמעון שקאָפּ.

און אויך דא האב איך געטראפען א מען התורה, וואס גרייט זיך אין וואנדער וועג.

ר' שמעון שקאָפּ האט מיך געבעטען, אפשר איז מעגליך פאר מיר צוצוואונדערען, ווייל די ישיבת ר' יצחק אלחנן אין ניו יאָרק האט איהם איינגעלאדען צו האל־טען זעהר שווער געווען אויף די על־טערע יאָהרען צוצוקוקען און ניט זיין בכוח צו העלפען.

האט ער געהאט נאך א חשבון, אז זייענדיג דא אין אמעריקע, וועט ער אויך קענען פארשפרייטען תורה, און אין דערזעלבער צייט וועט ער אויך קענען העלפען זיין פאמיליע און טאקי דער גראָדנער ישיבה.

(פארזעצונג קומענדען פרייטאג)

(פארזעצונג אויף פיידזש 3)